

TROLLFLÖJTEN

Lärarmaterial *Trollflöjten*

Opera i två akter av Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791). Libretto av Emanuel Schikaneder.
Svensk översättning Rikard Bergqvist. Sjungs på svenska. Textas på svenska och engelska.

Dirigenter MICHAEL BALKE, CHRISTOFFER NOBIN

Regissör JAMES BONAS

Scenograf THIBAUT VANCRAENENBROECK

Kostymdesigner NATHALIE PALLANDRE

Grafisk videodesigner GRÉGOIRE PONT

Bitr. videodesigner och 3D ANOUAR BRISSEL

Ljusdesigner ANNA WEMMERT

Ljuddesigner LINN VIDARSSON, CÉSAR WEHLANDER

Medverkande

Sarastro KRISTOFFER TÖYRÄ / MATS ALMGREN

Tamino TOBIAS WESTMAN / VIKTOR JOHANSSON

Talaren ÅKE ZETTERSTRÖM

Nattens drottning SOFIE ASPLUND / KERSTIN AVEMO

Pamina IDA FALK WINLAND / MIA KARLSSON

Första damen CAROLINA SANDGREN / MICAELA SJÖSTEDT

Andra damen ANN-KRISTIN JONES / ANNA-SARA ÅBERG

Tredje damen KATARINA GIOTAS / ERIKA TORDÉUS

Papageno HANNES ÖBERG / KRISTIAN LINDROOS

Papagena ALVA OLSSON (praktikant SKH) / MICAELA SJÖSTEDT

Monostatos DANIEL RALPHSSON

En vakt DARDAN BAKRAQI

Förste gossen GOTTFRID NORRBY / AXEL SAND

Andre gossen HILMER NORRBY / JOHAN BELFRAGE

Tredje gossen ISAK NILSSON / SILAS PAULSONS JOHANSSON

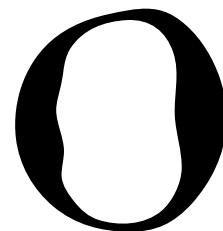
GÖTEBORGSOPERANS KÖR

GÖTEBORGSOPERANS ORKESTER

Nypremiär 3 december 2026

Urpreniär 30 september 1791, Theater auf der Wieden, Österrike.

Föreställningslängd ca 3 tim. inklusive 1 paus (ca 35 min.)

Om Mozart och *Trollflöjten*

Wolfgang Amadeus Mozart (1751-1791) är en av den västerländska musikens största tonsättare. Han föddes i Salzburg i nuvarande Österrike och började komponera redan som barn. Under sitt korta liv, han blev bara 35 år, skrev han över 600 verk, bland annat symfonier, pianokonsserter, kammarmusik och operor.

Mozart hade en ovanlig förmåga att förena lekfullhet och skönhet med starka känslor och dramatik. Några av hans mest berömda operor är *Trollflöjten*, *Figaros bröllop* och *Don Giovanni*.

Idén till *Trollflöjtens* libretto kom från Emanuel Schikaneder. Han var skådespelare och teaterchef och ville skapa en opera för en bred publik, inte bara för hovet och överklassen.

En krånglig saga med stora frågor
Precis som många andra sagor handlar *Trollflöjten* om att mogna och hitta sin plats i världen. Huvudpersonerna Tamino och Pamina måste genomgå flera prövningar för att förstå sig själva och varandra.

Världen som vi känner den är fördärvad. Över de sista skogarna härskar Nattens drottning, medan Sarastro leder ett samhälle uppe i bergen.

När Tamino faller ner från himlen får han ett uppdrag av Nattens drottning: att rädda hennes dotter Pamina från Sarastro. Tillsammans med fågelfångaren Papageno ger han sig ut på en farofylld resa, utrustad med en magisk flöjt och förtrollade klockor.

På vägen möter de legosoldaten Monostatos som jagar Pamina, och de dras allt djupare in i konflikten mellan drottningens och Sarastros världar. När Tamino och Pamina till slut möts uppstår ett starkt band mellan dem. Men deras väg framåt

Berättelsen är inspirerad av sagors sätt att ställa livets motsatser mot varandra:

- * mörker och ljus
- * känsla och förnuft
- * kaos och ordning

Musiken

I opera hjälper musiken oss att förstå dramats karaktärer. I *Trollflöjten* blandas olika musikstilar. Nattens drottningens berömda aria är snabb och livlig, medan Sarastros musik är lugn och högtidlig. Papageno sjunger på enklare och mer lekfulla melodier. Och när Tamino börjar ifrågasätta allt han tidigare trott på förändras också musiken omkring honom.

Trollflöjten innehåller idéer och stereotyper som idag kan uppfattas som problematiska, bland annat kring kön och människosyn. Därför är det viktigt att regissörer som sätter upp operan funderar över hur verket ska tolkas i vår tid.

Trollflöjten är älskad över hela världen och för många är verket det första mötet med opera..

är långt ifrån enkel.

Tamino måste genomgå svåra prövningar för att bevisa sitt mod och sin uthållighet. Samtidigt pressas Pamina av sin mor att vända sig mot Sarastro. Medan Tamino och Pamina kämpar för att hitta fram till varandra drömmer Papageno om något betydligt enklare: att finna kärleken. Till sist ställs allt på sin spets. Tamino och Pamina genomför de sista prövningarna tillsammans, Papageno finner sin Papagena och Nattens drottning gör ett sista försök att besegra sina motståndare. När striden är över gryr en ny dag över den sargade världen.

Förbered operabesöket

1. Vem var Mozart?
2. Vad är opera? Hur skiljer sig opera från musikal och teater?
3. Läs på om röstfack på sid. 10.
4. Läs igenom ordlistan på sid. 10-11.
5. Gå igenom vad *Trollflöjten* handlar om. Handlingen finns på sid. 4.
6. Varför använder man sagor för att prata om verkliga problem?
7. Vad innebär det att leva efter förnuft? När kan känsla vara viktigare?
8. Läs regissörens ord och dirigentens text på sid. 6 och 8.
8. Ta del av text, filmklipp och foton på föreställningssidan på opera.se
9. Gå igenom GöteborgsOperans [information om skolbesök](http://information.om.skolbesök).

Efter föreställningen

Upplevelse

1. Vilken scen stannade kvar hos dig? Varför?

Karaktärer

2. Hur förändras Tamino?
3. Hur förändras Pamina? Vad driver henne?
4. Vem har makt i berättelsen?

Tolkning

5. Är Sarastro god eller ond?
6. Hur framställs Nattens drottning?

Sceniskt uttryck

7. Hur samspelade musik, scenografi, animationer och kostym?
8. Vad betydde mest för din upplevelse?

Konstnärliga perspektiv

Regi – idé och tolkning

1. Vilka motsatser syns i föreställningen?
 2. Varför kan Pamina ses som huvudperson?
 3. Vad händer när känsla och förnuft krockar?
- ### Kostym – visuellt språk
4. Vad signalerade kostymerna?
 5. Hur syntes skillnader mellan karaktärer?
 6. Vilken kostym tyckte du bäst om? Varför?
 7. Hur bidrog kostymerna till föreställningen?

Musik – känsla och uttryck

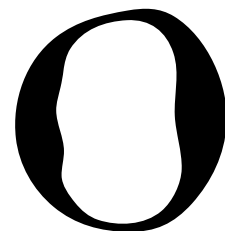
8. Hur påverkade musiken olika scener?
9. Hörde du skillnader i musiken beroende på vem som sjöng?
10. Vad tror du dirigenten menar med att musiken "inte behöver utsmyckningar"?
11. När var musiken som starkast?

Analys och reflektion

1. Vilken scen berörde dig mest?
2. Kände du igen dig i någon av karaktärerna? Kunde du känna med dem?
3. Fanns det något i scenografin, musiken eller sånginsatserna som förstärkte känslan som regissören vill ha fram? Beskriv.

Skrivövning

4. Skriv ett brev från Pamina till Nattens drottning eller från Nattens drottning till Pamina.
5. Skriv en recension av föreställningen.

Handlingen

av JAMES BONAS, regissör

I en förstörd värld försöker Tamino rädda Pamina, dotter till Nattens drottning, från den mäktige Sarastro. Tillsammans med den pratglade fågelfångaren Papageno ger han sig ut på en farlig resa. Med hjälp av en magisk flöjt och magiska klockor ställs de inför provningar som handlar om mod, kärlek och sanning. Under resans gång uppstår frågor som vem som egentligen är god eller ond, och Tamino och Pamina måste själva hitta sin väg mellan kaos och kontroll, känsla och förnuft.

Akt I

Världen som vi känner den är fördärvad. Ödelagd. Enstaka skogsgläntor återstår men kring dem är marken förgiftad, vattnet förstört. Uppe i bergen har en grupp överlevare samlats och bildat ett samhälle styrt av män. I ödemarker-na stryker legosoldater omkring, såriga av den förgiftade luften, med ett enda mål: att överleva. Över de sista skogarna härskar Nattens drottning: naturen själv. En brutal, kaotisk kraft.

Tamino, en ung man från en annan värld, faller ner från himlen men fångas direkt av en fruktansvärd drake. Just som besten ska döda honom förlorar Tamino medvetandet. Då dyker tre damer upp och dödar odjuret. Tamino är räddad. Kvinnorna grälar om vem som ska få tillbringa en stund med honom – han är ju vacker. Men deras härskarinna, Nattens drottning, har förbjudit dem att umgås med män. Kanske kan Tamino få henne att ändra sig? Till sist lämnar de honom, om än motvilligt. Tamino vaknar.

Fågelfångaren Papageno börjar sitt dagsverke med att fånga fåglar åt drottningen. Han är vid gott mod men saknar en kvinna vid sin sida. Tamino frågar om det var han som dödade draken. Papageno svarar att han gjorde det med sina bara händer. De tre damerna återvänder. Rasande över lögnen straffar de Papageno och ger Tamino ett uppdrag. De visar honom en bild av Pamina, Nattens drottningens dotter, som har blivit bortrövad av en tyrann – den brutale Sarastro, ledare för bergssamhället. Tamino förälskar sig omedelbart i bilden och svär att rädda henne.

Då slår åskan ner och drottningen själv framträder. Hon berättar om den oändliga sorgen över att Sarastro slitit dottern ur hennes armar och att Tamino är den utvalde som ska föra Pamina i säkerhet. Drottningen försvinner och de tre damerna återvänder. De ger Tamino en magisk flöjt som ska hjälpa honom på vägen. Papageno får några magiska klockor. Kvinnorna berättar att tre gossar ska leda dem genom farorna som väntar. Tamino och Papageno fylls av mod. Men damerna är övertygade om att de går en säker död till mötes.

Vi förflyttas till Monostatos gömställe. Han är legosoldaten som utför Sarastros grovgöra. Utan moderns vetenskap har Pamina lyckats fly från Sarastro, men Monostatos har fångat in henne. Han är upphetsad: i årtal har han trånat efter henne. Pamina är bunden och livrädd. Då kommer Papageno som av en slump skilts från Tamino. Monostatos flyr. Pamina och Papageno ger sig av för att söka efter Tamino. De antar att han är på väg mot Sarastro uppe i bergen.

Under vägledning av de tre gossarna når Tamino en bergstopp där han stoppas av Talaren, en av Sarastros väktare. Han frågar vad som fört Tamino dit, till denna fristad långt från den förgiftade världen och säger att endast tålamod kan ge Tamino framgång. Avvisad lämnas Tamino ensam i kylan. Rädd och omgiven av skuggor söker han tröst genom att spela på sin flöjt. Musiken driver bort mörkret och väcker hopp. I natten hör han hur fåglar svarar på tonerna. Det är Papageno. Han är nära. Kanske kan de finna Pamina?

Mycket riktigt – Pamina och Papageno är i närheten. Men just som de tre är på väg att återförenas slår Monostatos till. Han griper Pamina så hon och Papageno är plötsligt omringade. Våldet tycks oundvikligt. Men Papageno kommer ihåg sina magiska klockor – han spelar, och Monostatos och hans män blir förtrollade. De mjuknar, sjunger och dansar bort mot klipporna. Pamina och Papageno är räddade.

Men säg den glädje som varar. Sarastros män dyker upp och tar Pamina och Papageno tillfånga. Sarastro anländer, och Pamina måste ge sig för att ta emot sitt straff. Då rusar Monostatos in, stolt över att ha fångat ytterligare ett byte: Tamino. Pamina ser honom, och han ser henne. Ett ögonblickligt band uppstår. Sarastro bestraffar Monostatos för att han har tagit sig friheter, skiljer de unga åt och för Tamino och Papageno in i sin värld – en värld av män, ordning och förnuft, ritualer och provningar. De ska testas. Lyckas de tas de upp i gemenskapen. Misslyckas de går de under.

PAUS CA 35 MIN.

Akt II

Prövningarnas stund närmar sig. Fristaden görs i ordning. Den första prövningen är tystnad: Tamino och Papageno ska frestas av kvinnor men får inte låta sig lockas. De tre damerna uppenbarar sig. De varnar de unga: de måste fly. Här finns ingen räddning. Sarastro, hans präster och mannar kommer att döda dem. Papageno är skräckslagen och kan inte tåga. Tamino försöker tysta honom.

Mörkret faller. Djupt inne i berget ligger Pamina sömnlös – fri att röra sig, men oförmögen att lämna platsen. Hon tänker på Tamino, övertygad om att han inte kommer överleva prövningarna. Hon försöker vila men hon är inte ensam. Monostatos har smugit sig in i fristaden för att ta henne. Han kastar sig över henne just som hennes mor, drottningen, uppenbarar sig. Monostatos gömmer sig och hör hur drottningen hotar, pressar och manipulerar sin dotter. Hon ger Pamina en dolk: antingen dödar hon Sarastro eller så förlorar hon sin mor för alltid. Drottningen försvinner. Monostatos ser sin chans. Då kommer Sarastro. Han kastar ut legosoldaten, tröstar Pamina och säger att hon ska göra sig redo – Tamino ska snart utföra sin nästa prövning.

Samtidigt kommer en underlig varelse med mat till Tamino och Papageno. Hon är hårig och motbjudande men försöker ändå förföra Papageno. Han uppskattar maten men inte hennes kyssar. När hon gått andas han ut. De tre gossarna anländer för att ge Tamino mod. Tamino spelar på sin flöjt. Pamina hör tonerna och springer dit. Hon blir överlycklig när hon ser honom och Papageno. Men de svarar inte, möter inte hennes blick. Pamina avvisas och bryter ihop. Hon känner sig övergiven, oälskad – och vill bara dö.

Bergsmännen samlas inför ceremonin. Kvinnlig svaghet är inte välkommen. Sarastro låter Tamino och Pamina ta farväl. Tamino går mot sina sista prövningar.

Papageno vandrar ensam. Han drömmer om kärlek och saknar sin vän Tamino och är än mer desperat i sin hopplösa jakt efter en livskamrat. Han spelar på sina klockor och hoppas att hon ska komma. Med slutna ögon väntar han – men den enda som kommer är det stinkande matbudet. Hon kräver fler kyssar och till sist äktenskap och trohet. Han ger upp, säger ja. Hon kysser honom – och förvandlas till Papagena, hans ideala motpart. Han blir stum av lycka. Men Papagena försvinner in i bergens labyrint.

Pamina är förtvivlad. Ute i kylan, bevakad av andarna, bestämmer hon sig för att avsluta sitt liv. Men gossarna ingriper och säger att Tamino lever och att hon kan rädda allt men hon måste agera.

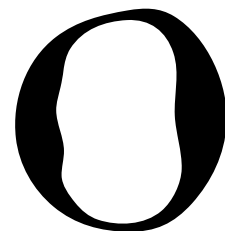
De sista prövningarna tar sin början. Elden ska smida Tamino, vattnet rena honom. Han ska antingen dö eller återfödas. Hans ögon binds för. Då kommer Pamina med flöjten. De ska genomgå prövningen tillsammans – kvinna och man – med musiken som

vägvisare. Och det lyckas. De segrar. En kvinna har förändrat reglerna – och världen.

Men Papageno är inte lycklig. Han är utmattad och uppgiven. Han har hittat en snara och tänker göra slut på plågan.

I sista stund anländer gossarna och frågar om han verkligen har försökt allt. Kan han inte spela på sina klockor igen? Han gör det, och den här gången fungerar det. Papagena kommer i flygande fart, med löfte om en framtid tillsammans. Nu borde alla vara lyckliga.

Men inte riktigt. Drottningen, hennes damer och Monostatos återvänder. De ska förstöra fristaden, Sarastros värld. Just som drottningen ska förgöra altaret slår blixten ner och det krossas. Drottningen besegras och hennes makt upplöses. I ruinerna av det gamla gryr en ny dag. Ett frö till framtid tar form. Det finns hopp. ■

En värld av motsater där allt kan hända

av JAMES BONAS, regissör

I *Trollflöjten* möts fantasi, humor och mörker i en berättelse om kärlek, makt och människans kamp mellan känsla och förnuft. I regissören James Bonas tolkning har världen gått under och ur ruinerna växer ett sagolikt men brutalt landskap fram. Där står Pamina i centrum för en resa som handlar om mod, frihet och förändring.

Pamina är *Trollflöjtens* centrum. Vi föreställer oss henne som 18 eller 19 år gammal, precis på gränsen till vuxenlivet. Det är Pamina som tar flöjten, bryter mot reglerna och går igenom provningarna. Ja, Tamino är med henne, men det är hon som väljer att agera och förändra utgången. Tamino, däremot, tenderar att reagera: han ser ett porträtt av Pamina och blir genast förälskad, eller så får han en uppgift, en uppsättning instruktioner, och följer dem. Pamina är den som tar ansvar, som växer, som förändras. Hon bär också mycket av operans känslomässiga tyngd, särskilt i andra akten.

Vår Tamino är en pilot som kraschar in i en ny värld. Han anländer bokstavligen hängande i en fallskärm. För publiken blir han en ingång till detta främmande rike; vi lär oss världens regler genom honom. Jag tycker om tanken att han, likt barnen i Narnia, kommer från vår verklighet och plötsligt befinner sig i en värld styrd av en annan logik. Det öppnar dörren till en plats där allt kan hända. Det kan vara frestande att dra *Trollflöjten* in i vår verklighet, men då begränsar man den till vår världs ramar och i det ögonblicket blir den vardagsnära. Men om man låter den att förbli ett fantasirum erbjuder den oändliga möjligheter.

Trollflöjten är en värld av motsatser. Enligt många av upplysningens tänkare stod känsla för kaos och förnuft för ordning och upplysning. Sarastro är ett kraftfullt förkroppsligande av förnuftet, och som konsekvens utesluter han känsla. Han representerar avstånd, söker

en ideologisk renhet, och därför placerade vi honom högt uppe i den kalla, klara bergsluften. Nattens drottning, däremot, är ren känsla – även om vi får berättat att hon har ett hjärta av sten. För mig känns hon som en naturkraft. Som en orkan. Inte ondska, men energi, intensitet, närvaro.

Ingen karaktär i *Trollflöjten* är endimensiell. Sarastro är inte enbart god. Monostatos är inte enbart ond. Nattens drottning är inte bara farlig. De är alla komplexa, och det är det som gör dem intressanta.

Tidigt i processen försökte vi förstå världen vi befann oss i och identifiera dess materiella egenskaper, dess textur. Hur känns den här operan? Papper, trä, krita, jord? Ur den känslan kom Nathalies kostymdesign, Thibaults scenografi och Grégoires animationer.

I scenarbete, särskilt opera, är det viktigt att inte duplicera. Om musiken gör något ska inte scenografin göra samma sak. Om man iscensätter en barockopera med en barock scenbild kan det kännas som att äta en söt kaka med sylt ovanpå. Varje konstnärligt element måste få utrymme för att kunna bli relevant. Därför har vi skapat en karg, minimalistisk, kall, svedd värld där färg och fantasi kan bryta fram inifrån karaktärerna. Samma sak gäller för kostym och musik. Allt måste ha ett eget rum att existera i.

Vad gäller animationerna styrs de av musiken, texten eller sångarnas kroppar. Sångarna triggas igång dem genom att sjunga nästa fras eller göra en rörelse som aktiverar nästa

sekvens. Så videornas tajming styr varken dirigentens eller sångarnas musikaliska insatser. Tvärtom – sångarna bär ansvaret. För att underlätta har vi byggt in lite extra tid i varje *cue*, vilket innebär att animationerna är aningen för långa. På så sätt kan en sångare tänja ut en fras utan att animationen tar slut.

Jag är utbildad skådespelare och har en bakgrund inom teatern. När opera öppnade sig för mig kändes det som att upptäcka en ny teaterform. En värld med ett annat slags berättande, med lager på lager av musikaliska och visuella tolkningar. Jag insåg också snabbt att opera har sina egna regler och att sångare är en särskild typ av artister. De kan mer än de tror, men det finns vissa saker de helt enkelt inte kan göra på scen utan att kompromettera sin röst. Om man ber dem om det förlorar man deras tillit och förmåga att prestera. Därför är det avgörande att animationen följer musiken och artisten.

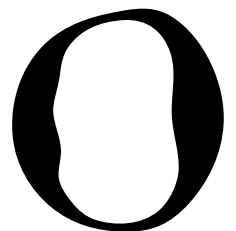
Trollflöjten skrevs som ett sångspel, som underhållning. På många sätt påminner operan om några av Shakespeares pjäser. Ta hans komedier eller det som ibland kallas hans ”problemspel”, som *Cymbeline*. De är tragedier men också fyllda av absurd humor. Den elisabetanska teatern rymde hela spektrakt – från den berusade ståplatspubliken, som ropade och kastade saker, till drottning Elizabeth själv. Man var tvungen att framföra poetiska verser och grova skämt i rask följd.

Trollflöjten fungerar på ett liknande sätt och växlar mellan frimurarritualer, upplysningsfilosofi, passionerade arior och slapstickhumor.

Handlingen följer i sig det bekanta mönstret hos en mognadsresa eller ett initiationsdrama, men hoppar snabbt fram och tillbaka. Här är animationen till stor hjälp eftersom vi kan byta plats, gå in i en drömvärld eller framma en bild på ett ögonblick. När man fördjupar sig i operan känner man var Mozart och Schikaneder har varit noggranna och var de låter berättelsen rusa fram. Nattens drottning sjunger några av operans mest ikoniska arior och försvinner sedan i en komisk scen med musik som känns som tagen ur *Scooby-Doo*. Plötsligt är hon bara borta utan någon tydlig förklaring. Och sedan följer en 45 sekunder lång avslutning.

Vi använder Rikard Bergqvists svenska översättning av librettot med vissa justeringar – naturligtvis i samråd med honom. Operan har kortats något, särskilt med tanke på en yngre publik. Den ursprungliga texten bygger på en rasstereotyp som inte är acceptabel idag. Det gäller framför allt synen på Monostatos. Precis som Bergqvist har vi ändrat vissa av Monostatos repliker, särskilt hur han talar om sig själv. I vår värld är Monostatos och hans män utstötta. Ett folk ärrat av katastrof som blivit legosoldater. De har blivit en kraft som döljer sig i skuggorna. Monostatos är den sortens figur man anlitar för att göra grovjobbet men som man inte vill bli sedd tillsammans med. Det är hans plats i det här samhället.

Trollflöjten kritiserats ofta för att vara misogyn, och ja, det finns fruktansvärda idéer och strukturer i Sarastros samhälle. Men när man följer Paminas resa ser man något annat. Hon förändrar spelet och krossar hans regler. I slutändan är det en kvinna som skapar försoning och en ny värld. ■

Mozarts musik behöver inga utsmyckningar

berättat för **LISA IVERSTAM**, redaktör

Hur tar man sig an ett så välkänt verk som *Trollflöjten*?

För dirigenten Aivis Greters handlar det främst om att lyssna noga och behålla nyfikenheten.

Varför tror du *Trollflöjten* är en av världens mest älskade operor?

Mitt spontana svar är: musiken. Vissa partier har blivit så ikoniska att de nästan lever ett eget liv, som Nattens drottningens aria. Den kan nästan alla nynna, oavsett om man kallar sig opera-intresserad eller inte.

Trollflöjten hör hemma bland de där sällsynta verken som *Eine kleine Nachtmusik* och Mozarts *Requiem*, särskilt den gripande ”Lacrimosa”, som blivit något av en grundpelare i vår västerländska musikaliska identitet. Dessutom är *Trollflöjten* helt enkelt en rolig opera. Det finns en lekfullhet i partituret, en känsla av spelglädje, men samtidigt ett verkligt djup. Balansen mellan ljus och mörker gör att den känns så levande.

Hur tar du dig an ett så välbekant verk?

Att det är välkänt innebär ett ansvar. Redan i ett tidigt skede träffade jag regissören, hela det konstnärliga teamet och sångarna. Jag lyssnade på vad sångarna hade att komma med – deras idéer, röster och instinkter. Det är så jag gillar att arbeta: att börja med att lyssna och därefter vägleda. Det skapar öppenhet och uppmuntrar till kreativ frihet. Tillsammans utforskade vi fraserings och rytm som förblir trogen Mozarts intentioner men som samtidigt klingar naturligt och spontant. Under repetitionerna har min uppgift varit att samla alla dessa intryck till en sammanhållen helhet – att skapa en gemensam ljudvärld mellan orkester, sångare och scen. I den här uppsättningen är det särskilt spännande med tanke på anima-

tionerna och projektionerna som förstärker dramat i musiken.

Hur har du förberett dig?

Jag har sett och hört *Trollflöjten* otal-iga gånger, men att dirigera den är något helt annat. Det för oss tillbaka till grundfrågan: Vilken klang vill vi skapa?

Långt innan repetitionerna började träffade jag vår repetitör, Karin Holm, för att dela musikaliska tankar och gå igenom operan. Mötet la grunden som vi sedan kunde bygga vidare på tillsammans med sångarna.

Vi framför operan på svenska och det påverkar allt. Vi undviker att ändra för mycket men varje fras måste landa naturligt – både musikaliskt och språkligt. Jag talar mycket om fraserings och tempo med sångarna. Ibland infinner sig ett tempo som bara känns rätt – det andas naturligt – och då vet jag att vi har hittat något att bygga vidare på. Fungerar det inte får jag tänka om, tills musiken plötsligt faller på plats och lyfter. Då vet jag att vi är på rätt väg.

Mozarts musik låter enkel och naturlig, men är det inte fasligt svårt?

Jo, exakt så är det. Den ska låta lätt och självklar men är tekniskt och musikaliskt krävande – för alla. Nattens drottning och Sarastro ställs inför extrema sångmässiga utmaningar, och orkestern måste spela med både precision och flexibilitet. Papageno har sin folkloristiska charm, Tamino och Pamina bär operans emotionella kärna, och kören, särskilt herrkören, skapar den nödvändiga känslan av ritual och mystik. Inget i partituret är enkelt.

Vi har också glädjen att arbeta med sex pojkar som alternerar i rollerna som de tre gossarna. Deras rena, eteriska klang ger exakt den övernaturliga kvalitet som rollerna kräver. Sådana detaljer gör hela skillnaden. Jag är övertygad om att Mozart visste precis vad han gjorde när han skrev dessa partier för pojkröster.

Mozart var frimurare* - märks det i musiken?

Det finns en rituell kvalitet i hur Mozart bygger upp *Trollflöjten*s struktur. Den känns redan i ouvertüren med tre högtidliga ackord – nästan som en kodad signal. Tretalet återkommer genom hela operan: tre gossar, tre damer och de ikoniska tre ackorden. Allt detta förstärker den symboliska och rituella laddning som genomsyrar verket. Frimureriets ideal, upplysning, invigning och inre utveckling är invävda i både musik och handling.

Vad stannar kvar hos dig efter arbetet med *Trollflöjten*?

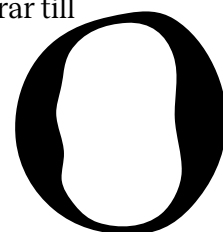
När man arbetar med *Trollflöjten* gäller det att vara nyfiken. Vissa partier, särskilt mot slutet, kan kännas märkliga eller överraskande – men jag försöker inte jämnna ut dem, utan låter dem vara som de är. Det finns en mening i dem.

Och jag påminner mig ständigt om att Mozarts musik inte behöver några utsmyckningar. Den är transparent och samtidigt oändligt rik på lager. Svaren finns ofta i noterna – det gäller bara att lyssna tillräckligt noga för att hitta dem. ■

***Frimurarorden** är ett internationellt sällskap som växte fram i Europa under 1700-talet. Medlemmarna samlas kring idéer om vänskap, moral, kunskap och personlig utveckling.

Frimurarna använder symboler, ritualer och berättelser för att beskriva människans väg mot visdom och mognad. Många symboler handlar om ljus, förnuft och människans möjlighet att utvecklas.

Orden är också kända för sitt hemlighetsmakeri rörande ritualer och symboler. Detta bidrar till dess mystiska rykte.

Vem är vem i Trollflöjten?

Pamina *sopran*

Nattens drottningens dotter. Pamina är modig, känslös och handlingskraftig. Hon försöker hitta sin egen väg i en värld präglad av konflikt och maktkamp.

Tamino *tenor*

En ung man från en annan värld som kastas in i *Trollflöjtens* märkliga universum. Han får i uppdrag att rädda Pamina och genomgår flera prövningar.

Papageno *baryton*

En fågelfångare som arbetar åt Nattens drottning. Papageno är jordnära, rädd för faror och drömmer mest av allt om kärlek och ett enkelt liv.

Nattens drottning *sopran*

Paminas mor. En mäktig och känslöstyrad gestalt som härskar över de sista skogarna i den förstörda världen.

Sarastro *bas*

Ledare för bergssamhället. Han står för ordning, förnuft och disciplin men hans värld styrs också av hårda regler och maktstrukturer.

Monostatos *tenor*

En legosoldat som arbetar åt Sarastro. Han lever i samhällets skuggor och jagar Pamina besatt av makt och begär.

De tre damerna *sopran/mezzosopran/alt*

Nattens drottningens följeslagare. De räddar Tamino i början av operan och skickar honom ut på uppdraget att hitta Pamina.

De tre gossarna *gossopraner*

Tre mystiska vägvisare som hjälper Tamino och Papageno genom farorna och prövningarna.

Röstfack

Sedan början av 1800-talet klassificeras sångröster i sex grundtyper – tre manliga och tre kvinnliga:

SOPRAN

Röstfacket som kan ta de högsta tonerna.

MEZZOSOPRAN

Röstfacket under sopranen och över alt. Ordet kommer från italienskans *mezzo*, som betyder "mellan".

ALT

Det lägsta kvinnliga röstfacket.

TENOR

Det högsta röstfacket för män.

BARYTON

Röstfacket under tenoren och över basen.

BAS

Det lägsta röstfacket.

Ordlista

Ackord

Ett ackord är flera toner som klingar samtidigt. Tillsammans bildar de en klang som kan uppfattas som till exempel ljus, mörk eller harmonisk. Ackorden bidrar till att skapa känsla och riktning i musiken.

Aria

En sång för soloröst med orkesterackompanjement. I opera förekommer arior oftast under ett avbrott i den dramatiska handlingen när en rollfigur musikaliskt reflekterar över sina känslor. De flesta arior är lyriska, med en melodi som går att nynna, och många innehåller upprepningar.

Dramatisk

Något som är starkt, intensivt och fyllt av konflikt eller spänning. I musik och opera används ordet ofta om scener eller musik som uttrycker kraftiga känslor, stora händelser eller avgörande ögonblick.

Klangfärg (timbre)

Från franskans ord för "klangfärg". Begreppet syftar på de egenskaper som ger varje instrument eller röst dess unika ljud. Precis som vi känner igen varandras talröster, kan vi skilja operasångare åt genom deras klangfärg. Lyssnare kan också identifiera orkesterinstrument enbart genom deras klang. Kombinationen av olika klangfärger är en central del av orkestreningens konst.

Koloratur

Snabb och utsmyckad ornamentik i en solostämma, särskilt vanlig i 1700- och 1800-talets opera. Koloratur kräver stor rörlighet och ett brett, ofta högt röstomfång, och visar sångarens virtuositet genom upprepade melodiska figurer, snabba skalor, drillar och andra utsmyckningar.

Kör

Ett avsnitt i en opera där en större grupp sångare uppträder tillsammans, vanligtvis med orkester. De flesta körsatser omfattar minst fyra olika stämmor, från låg till hög, med flera sångare i varje stämma. Sångarna representerar ofta en specifik grupp på scenen – soldater, bönder, fångar och liknande. Kören kan fungera kommenterande eller moraliskt reflekterande, men också delta aktivt i handlingen.

Legato

Ett sätt att framföra musik där tonerna binds samman mjukt och utan avbrott. I ett legato-parti finns vanligtvis inga pauser mellan tonerna och inga tydliga ansatser; tonerna flyter in i varandra. Motsatsen är staccato, där tonerna spelas kort och åtskilda.

Libretto/Librettist

Operans text – allt som sägs eller sjungs av de medverkande. Fram till början av 1700-talet tonsatte kompositörer ofta redan existerande libretto, vilket innebar att samma text kunde få musik av flera tonsättare. Under 1700- och 1800-talen blev samarbetet mellan librettisten (textförfattaren) och kompositören allt vanligare. Vissa tonsättare, mest känt Wagner, skrev sina egna texter.

Lyrisk

Något som är känslösamt, mjukt och melodiskt. I musik och opera används ordet ofta om sånger eller stycken som uttrycker känslor som kärlek, längtan eller sorg på ett stillsamt och uttrycksfullt sätt.

Melodi

En följd av toner som bildar en igenkännbar helhet. Melodin är den del av musiken som lyssnaren kan nynna eller sjunga. I arior är det oftast sångaren som framför huvudmelodin, även om andra instrument också kan spela delar av den. I vissa fall, som i ensembler, kan flera melodier klinga samtidigt.

Ornamentik

Utsmyckningar av melodi, rytm eller harmonik som gör musiken mer uttrycksfull eller rikt dekorerad. Ornament kan vara noterade i partituret genom särskilda tecken eller improviseras av musikern.

Ouvertyr

Operans inledning – musiken som spelas innan handlingen börjar. Ouvertyren sätter stämningen och kan ge publiken en känsla för vad som kommer, om det är en komedi eller en tragedi, till exempel.

Tema och motiv

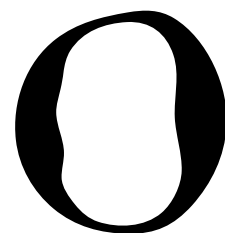
Tema

Ett tema är en sammanhängande musikalisk idé som ofta känns som en ”hel melodi”. Den är vanligtvis lätt att känna igen och kan återkomma flera gånger i ett stycke, ibland i förändrad form. I opera kan ett tema till exempel vara kopplat till en viss känsla eller en viktig situation.

Motiv

Ett motiv är mycket kortare – det kan vara bara några toner eller en rytmisk figur. Det upprepas och utvecklas genom musiken och fungerar som en byggsten. Genom att variera motivet kan kompositören skapa sammanhang och igenkänning.

Om temat är meningen är motivet orden som meningen byggs av.

Till läraren

Välkommen till GöteborgsOperan!

Vi är så glada över att du och dina elever kommer till oss.

Vi har lång erfarenhet av att möta barn och ungdomar som tar del av scenkonst.

För oss är det mötet något av det viktigaste med vår verksamhet. Vi är måna om att ert besök hos oss blir så bra och givande som möjligt.

Här följer tips, information och riktlinjer som vi hoppas underlättar ert besök.

Förbered besöket

Vår erfarenhet är att publik som är förberedd får mer ut av föreställningen. Det gäller förstås även skolelever.

Två veckor innan besöket skickar vi ut lärarmaterial om uppsättningen. Använd gärna det som stöd i förberedelsearbetet.

Det viktigaste är att eleverna vet vad de ska se, vilken genre det är, hur lång föreställningen är och om paus ingår. Du och eleverna behöver även känna till förhållningsreglerna som vi har samlat här.

Kom i tid

Kom senast 15 minuter innan föreställningen börjar. Då hinner ni hänga av er i garderoben och hitta era platser i salongen.

Väskor och ytterkläder

Lämna väskor och ytterkläder i våra garderober. Det är kostnadsfritt. Handväskan får man ta med in i salongen. Men det är ganska trångt i salongen så jackor och väskor är i vägen om vi behöver utrymma.

Mat och dryck

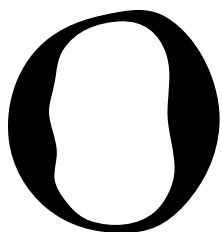
Godis, mat eller dryck är inte tillåtet att ha med sig in i salongen. Däremot får ni gärna äta medhavd mat, godis och dryck i foajén före eller efter föreställningen.

Sprid ut er i salongen

Lärare ska sitta mitt bland sina elever i salongen – det skapar lugn och ni kan svara på frågor. Är ni flera lärare så sprid ut er.

Mobilerna då?

Det är inte tillåtet att fota, filma eller ta upp ljud under föreställningen. Mobilerna ska vara avstängda. Ljuset från skärmarna stör andra i publiken och artisterna på scenen. Däremot får ni gärna fota och filma applådtacket.

Reaktioner

Vi tycker om att få reaktioner på våra föreställningar. Vi är vana vid applåder, utrop, kommentarer, skratt och tårar. Samtidigt värnar vi om att alla får en bra upplevelse – så väl övrig publik som artisterna på scenen. Om elevers uttryck går över gränsen kommer vår personal att agera. Vi utgår ifrån att du som lärare hjälper oss med det.

Gå ut under föreställning

Vi ser helst att ingen lämnar sin plats under pågående föreställning, men vi vet också att det kan finnas anledningar till att man ibland måste. Om du vet att du eller någon elev kommer att behöva lämna salongen under föreställningen, prata med våra värdar innan ni går in i salongen.

Paus

Pausen brukar vara ca 30 minuter. Några minuter innan föreställningen börjar igen ropas det ut i högtalarna att det är dags att ta plats i salongen. När det är fem minuter kvar av pausen ringer värdarna i en klocka. När föreställningen börjar stängs dörrarna till salongen.

Tillgänglighet

Samlad information som gäller tillgänglighet finns på GöteborgsOperan på opera.se/tillganglighet. Vill du förbereda er på GöteborgsOperans fysiska miljö finns bilder och information i vår Tillgänglighetsdatabas.

Har du frågor eller önskemål som rör tillgänglighet är du välkommen att kontakta oss – antingen via din kontaktperson eller enligt nedan.

Kontakt

Om du som lärare behöver mer information om våra föreställningar eller hur ett besök går till är du varmt välkommen att höra av dig. Vi hjälper gärna till.

Mejla till gruppbiljetter@opera.se eller ring 031-13 13 00.

Så här tar ni er hit

Både Göteborgs stad och Trafikverket har projekt i området som påverkar framkomligheten för alla trafikanter. Det påverkar restiden och framkomligheten även för gående. Var ute i god tid!

Alldeles intill operahuset finns busshållplatsen Operan och inom kort avstånd även buss- och spårvagnshållplatsen Lilla Bommen. Älvsnabben har också ett stopp nära oss. Nils Ericssons bussterminal och Centralstationen ligger på ca 10 minuters gångavstånd.

